

СЕРІЯ КЛАСИКА

ОСКАР ВАЙЛД

ПОРТРЕТ
ДОРІАНА
ГРЕЯ

Переклала з англійської Тетяна Марченко

Київ
BOOKSHEF
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ПЕРЕДНЕ СЛОВО¹

Митець — творець прекрасного.

Розкрити мистецтво і приховати митця — це мета мистецтва.

Критик — це той, хто може в той чи інший спосіб висловити свої враження від прекрасного.

Найвища, як і найнижча, форма критики — це певним чином автобіографія.

Ті, хто виявляє потворний сенс у прекрасному, — зіпсовані без натяку на шарм. Це — хиба.

Ті, хто виявляє красивий сенс у прекрасному, — цивілізовані. Для них є надія.

Вони — обрані, для яких прекрасне означає лише Красу.

Не існує моральної чи аморальної книжки. Книжки або добре написані, або погано. Це й усе.

Невдоволеність XIX сторіччя реалізмом — це гнів Калібана, який бачить у дзеркалі своє обличчя.

Невдоволеність XIX сторіччя романтизмом — це гнів Калібана, який не бачить у дзеркалі свого обличчя.

Моральне життя людини становить інтерес для митця, але моральність мистецтва полягає в досконалому використанні недосконалого засобу.

Жоден митець не прагне щось довести, хоча довести можна навіть істину.

* Цифрами позначено примітки Роберта Майґолла, які наведено у виданні Wild O. The Picture of Dorian Gray / Edited with an Introduction and Notes by Robert Mighall. — London: Penguin Books, 2000. — 296 p.

Жоден митець не має етичних симпатій. Етичні симпатія митця — непростима манірність стилю.

Митець може висловлювати будь-що.

Думки і мова митця — інструменти для мистецтва.

Пороки і чесноти митця — матеріали для мистецтва.

З погляду форми, вид усіх мистецтв — мистецтво музиканта. З погляду почуттів, майстерність актора — це вид.

Усе мистецтво одночасно і подоба, і символ.

Ті, хто заглиблюється в подобу, роблять це на свій ризик.

Ті, хто читає символи, роблять це на свій ризик.

Мистецтво віддзеркалює не життя, а споглядача.

Розмаїття думок про твір мистецтва показує, що твір новий, складний і глибокий.

Коли критики сперечаються, митець у мирі із собою.

Ми можемо пробачити людині те, що вона робить щось корисне, доки вона цим не захоплюватиметься. Єдине виправдання для створення марних речей — щире захоплення ними.

Усе мистецтво цілком марне.

Оскар Вайлд

РОЗДІЛ I

Студію виповнював розкішний аромат троянд, а коли літній вітерець брався повівати поміж дерев у саду, то крізь відчинені двері приносив до неї запах бузку та вишукані пахощі терену.

Лежачи на дивані, де громадилися перські подушки, і попахуючи сигаретою, лорд Генрі Воттон заледве міг розгледіти медово-барвний цвіт лабурнума, тремтливі гілки якого, здавалося, заледве витримували свою полум'яну ношу; подеколи химерні тіні птахів шугали по довгих шторах із золотистого шовку, які прикрашали величезне вікно, створюючи такий собі монументально-японський ефект² і змушуючи його міркувати про отих білолицих художників у Токіо, які засобами мистецтва, що за суттю своєю непорушне, намагаються передати відчуття раптовості й руху. Глухе дзижчання бджіл, які торували собі шлях крізь високу, нескошену траву чи з монотонною наполегливістю кружляли довкола прирошених золотистих ріжків в'юнкого козолисту, здавалося, набавляло тиші більше гнітючості. Невиразне стугоніння Лондона скидалося на бурдонну ноту далекого органа.

У центрі кімнати, на мольберті, стояв портрет юнака надзвичайної вроди, а поблизу сидів і сам митець, Бейзіл Голворд, чиє нагле зникнення кілька років тому спричинило неабиякий резонанс і породило чимало дивних здогадок.

Художник дивився на вишукану і досконалу по-стать, яку так майстерно зобразив на полотні, і на якусь мить його обличчя прибрало вдоволеного вигляду. Аж раптом він зірвався на ноги і, притиснувши пальцями повіки, склепив очі, наче хотів закарбувати в пам'яті якийсь химерний сон, від якого боявся прокинутися.

— Це твоя найліпша робота, Бейзіле, найліпша річ, яку ти будь-коли створив, — лїниво проказав лорд Генрі. — Ти маєш відправити її наступного року в «Гросвенор». «Академія»³ надто велика і надто вульгарна. Хоч коли я туди навідуюся, там або напхотом напхано людей, через що я не можу роздивитися картини — і це жахливо — або напхотом напхано картин, через що я не можу роздивитися людей, а це ще гірше. «Гросвенор» напхотом єдине прийнятне місце.

— Я не думаю, що її треба кудись відправляти, — заперечив Бейзіл, відкидаючи голову назад тим дивним чином, через який друзі з Оксфорду з нього колись кпили. — Ні. Я нікуди її не відправлятиму.

Лорд Генрі нахмурих брови і кинув на Бейзіла погляд крізь тонкі блакитні кружальця диму, які здіймалися вгору примхливими завітками від його просякнутої опієм сигарети.

— Не відправлятимеш? Але чому? В тебе є якась причина? Усе-таки ви, художники, доволі дивні! Ви ладні на будь-що, лишень би здобути репутацію. Щойно вона у вас з'являється, і ви хочете позбутися її. Це геть нерозумно. Гіршим від того, що про тебе говорять, може бути лише те, що про тебе не говорять. Цей портрет поставив би тебе вище за усіх молодиків Англії і змусив би заздрити стариганів, якщо старигані взагалі здатні бодай на якісь емоції.

— Я знаю, що ти сміятимешся, — мовив Бейзіл, — але я не можу її виставити. Я віддав портрету частину себе.

Лорд Генрі розтягнувся на дивані й засміявся.

— Авжеж! Це таки правда.

— Частина себе! Бейзіле, я й не знав, що ти такий марнославний. До того ж я не бачу між вами ані найменшої схожості: ти зі своїм кострубатим, міцним обличчям і вугільно-чорним волоссям і цей юний Адоніс, наче створений зі слонової кістки і трояндових пелюсток. Облич, мій милий Бейзіле, він — Нарцис⁴, а ти... ну, звісно, у тебе інтелектуальний вираз обличчя, але краса, справжня краса, закінчується там, де починається інтелектуальний вираз обличчя. Інтелект за своєю суттю — спосіб перебільшення, він нищить гармонію будь-якого обличчя. Тієї миті, коли хтось усідається подумати, він перетворюється на абсолютний ніс, чи абсолютне чоло, чи щось жахливе. Глянь на успішних чоловіків будь-якої з учених професій. Які ж вони досконало огидні! За винятком, звісно, Церкви. А втім, у Церкві не думають. Єпископ і у вісімдесят торочить те, що йому веліли говорити, коли він був вісімнадцятирічним хлопчаком, тож — як наслідок — на вигляд він завжди цілком чудесний. Твій таємничий юний друг, чийого імені ти мені так і не сказав, але портрет якого мене на правду зачаровує, ніколи не думає. Я цілком у цьому певен. Він таке собі пусто-голове, вродливе створіння, яке завжди має бути тут взимку, коли немає квітів, що милують око, і завжди має бути тут улітку, якщо захочеться трохи охолодити інтелект. Не лєсть собі, Бейзіле, — ти на нього не схожий ані крихти.

— Ти не розумієш мене, Гаррі. Звісно, я на нього не схожий. Мені це втямки. По правді, я й не хочу бути на нього схожим. Стенаєш плечима? Я кажу тобі щиро. Є якась згуба у всіх фізичних та інтелектуальних відмінностях, така згуба, що, здається, плентається крізь

історію слідом за непевними кроками королів. Ліпше не відрізнятись від своїх товаришів. Гидким і тупим дістається все найліпше в цьому світі. Вони можуть собі спокійнісінько сидіти, витріщаючись на виставу. Нехай їм не знайома перемога, та їх оминуло знайомство з поразкою. Вони живуть так, як нам усім варто жити — без турбот, без клопоту і без журби. Вони не завдають краху іншим і не зазнають його від чужих рук. Твій статус і багатство, Гаррі; мої мізки, хоч які вони є, моє мистецтво, хоч чого воно вартує; краса Доріана Грея — ми всі страждатимемо через те, що подарували нам боги, жакливо страждатимемо.

— Доріан Грей? То це його ім'я? — вигукнув лорд Генрі, йдучи студією до Бейзіла Голворда.

— Так, це його ім'я. Я не мав наміру казати його тобі.

— Але чому ні?

— Я не можу пояснити. Коли мені подобаються люди, я ніколи нікому не кажу їхніх імен. Це наче занапастити якусь їхню часточку. Я почав любити таємничість. Гадаю, лише вона здатна зробити сучасне життя загадковим чи дивовижним. Найпростіша річ стає чарівною, лишень її заховаєш. Тепер, коли я їду з міста, ніколи не кажу, куди їду. Якби я сказав, то не спізнав би від цього задоволення. Це чудна звичка, знаю, але вона сповнює романтикою моє життя. Ти, мабуть, вважаєш мене страшенним дурнем?

— Ні, — палко заперечив лорд Генрі, — зовсім ні, мій милий Бейзіле. Ти, схоже, забув, що я одружений, і єдина приваба шлюбу полягає в тому, що він робить приховування правди вкрай необхідним і для чоловіка, і для жінки. Я ніколи не знаю, де моя дружина, а моя дружина ніколи не знає, чим займаюсь я. Коли ми зустрічаємося — а ми таки подекуди зустрічаємося, зокрема, коли вечеряємо не вдома чи навідуємо гер-

цога, — то розповідаємо одне одному найабсурдніші байки, прибираючи найсерйознішого вигляду. Моїй дружині це дуже добре вдається; по правді, значно ліпше, ніж мені. Вона ніколи не плутається в датах, а от я плутаюся завжди. Та коли, трапляється, вона виводить мене на чисту воду, то ніколи не зчиняє скандалів. Мені інколи хочеться, щоб вона це зробила, та вона лишень сміється з мене.

— Не зношу того, як ти говориш про своє подружнє життя, Гаррі, — пробурчав Бейзіл Голворд, прямуючи до виходу в сад. — Я певен, що ти вельми хороший чоловік, але страшенно соромишся своїх чеснот. Ти — неймовірна людина. Ти ніколи не кажеш нічого морального і ніколи не робиш нічого поганого. Твій цинізм — це просто фальш.

— Бути природнім — це просто фальш, причому найдратівливіша фальш, яка мені відома, — вигукнув лорд Генрі, сміючись.

Бейзіл Голворд і його гість вийшли в сад⁵ і вместилися на довгому бамбуковому ослоні, який стояв у тіні високого лаврового куща. Сонячні промені ковзали по лискучому листю. У траві росли трепетні білі ромашки.

Після нетривалої мовчанки лорд Генрі дістав свій годинник.

— Боюся, мені час, Бейзіле, — зітхнув він, — але до того як я піду, наполягаю, щоб ти відповів на запитання, яке я поставив тобі нещодавно.

— І що ж це? — поцікавився художник, втупивши очі у землю.

— Ти добре знаєш.

— Не знаю, Гаррі.

— Що ж, я скажу. Я хочу, щоб ти пояснив мені, чому не виставлятимеш портрета Доріана Грея. Волю дізнатися справжню причину.